

UPPSALA UNIVERSITET
Institutionen för nordiska språk

C-uppsats, 15 hp
Professionell svenska C
VT 2012

Ingrid Axén

Vilka faktorer avgör hur en person framstår i en text?

Analys av processtyper, förstadedeltagare och modalitet
i partiledarintervjuer från 2010

Handledare: Kerstin Thelander
Institutionen för nordiska språk

Sammandrag

Vad är det som gör att vi uppfattar en person på ett visst sätt? Vi påverkas inte bara av personen själv och allt som personen själv bidrar med, utan även av vår egen utgångspunkt, våra egna och andras värderingar och andras val av framställning. Genom att plocka isär meningar och satser i åtta partiledarintervjuer, analysera deras lexikogrammatiska beståndsdelar och kategorisera dem har jag undersökt om det var möjligt att hitta språkliga mönster för detta. För det syftet har jag använt den systemisk-funktionella grammatiken, SFG, eftersom den gör det möjligt att kategorisera satsers lexikogrammatiska beståndsdelar utifrån både funktion och betydelse. De analyserade beståndsdelarna är förstadedeltagare, processtyper och modalitet i alla fria satser.

Det analyserade materialet är intervjuer med Mona Sahlin och Fredrik Reinfeldt publicerade i fyra svenska dagstidningar inför valet 2010, ett material som därför innehåller både citat från den studerade personen och kommentarer om densamma. Analysmaterialet är indelat i partiledarens diskurs och journalistens diskurs, för att belysa vilka roller intervjupersonerna själva intar och vilka roller de tilldelas av journalisten.

Resultatet visar att det inte räcker att kvantitativt analysera kategorierna processtyper, förstadedeltagare och modalitet för att hitta de språkliga mönster som skapar intrycket av en person. Även kontexten och det semantiska innehållet i de verb som får realisera processerna har i det sammanhanget stor betydelse. Resultatet visar också att journalistens diskurs är mer avgörande för hur intervjupersonerna uppfattas, eftersom journalisten styr samtalet genom sina val av verb som får realisera de olika processtyperna och i viss mån även genom modaliteten.

Innehåll

Innehåll.....	3
1 Inledning.....	4
1.1 Syfte.....	5
1.2 Forskningsöversikt.....	5
1.3 Teoretisk översikt över SFG.....	6
2 Metod och material.....	9
2.1 Metod.....	9
2.2 Material.....	11
3 Resultat.....	12
3.1 Processtyper.....	14
3.1.1 Partiledarens diskurs	15
3.1.2 Journalistens diskurs	18
3.1.3 Sammanfattning	19
3.2 Förstadeltagare.....	20
3.2.1 Övergripande analys av förstadeltagare	20
3.2.2 Partiledarens diskurs	21
3.2.3 Journalistens diskurs	22
3.2.4 Sammanfattning	24
3.3 Modalitet.....	24
4 Slutsatser	25
5 Avslutande diskussion.....	26
Referenser.....	27
Bilaga 1: Indelning i fria och bundna satser.....	28
Bilaga 2: Kategorisering av förstadeltagare, processtyper och modalitet	30

1 Inledning

Vad är det som gör att vi uppfattar en person på ett visst sätt? Det finns många svar på den frågan som vid första anblicken kan synas enkel, men som ganska snabbt visar sig ha många bottnar. Vi påverkas inte bara av personen själv och allt som personen själv bidrar med, utan även av vår egen utgångspunkt, våra egna och andras värderingar och andras val av framställning. Hur ska man kunna reda ut vad som är vad och måste man det? Det finns alltid en mening med att försöka belysa och lyfta fram olika faktorer som påverkar vår uppfattning om andra människor och om vad de säger. I språket, som kanske är vårt viktigaste verktyg för att förmedla åsikter och vilka vi är, ryms många av de här faktorerna. Det är därför det är så viktigt att studera just språkliga faktorer för att få upp ögonen för mönster i hur språket används i olika sammanhang.

Jag ville se om det var möjligt att hitta språkliga mönster som påverkar hur en person uppfattas genom att plocka isär meningar och satser i en text, titta närmare på deras beståndsdelar och kategorisera dem med en lämplig metod. Jag valde för det syftet den systemisk-funktionella grammatiken, hädanefter SFG, eftersom den inte bara kategoriserar satsers lexikogrammatiska beståndsdelar i klasser, utan även utifrån deras funktion och betydelse (Holmberg & Karlsson 2009:10). Med SFG kan man kartlägga personers roller i en text och få en bild av en texts karaktär, t.ex. hur abstrakt eller konkret den är. Man kan även få upp ögonen för maktstrukturer genom att studera hur vissa fenomen läggs fram som självklarheter. I avsnitt 1.3 går jag igenom något om teorin kring SFG och i metodavsnittet 2.1 preciserar jag närmare hur jag använder SFG på det analyserade materialet.

Nästa steg var att välja lämpligt material. Jag ville studera ett material hämtat från media, eftersom den information vi får via media påverkar vår bild av omvärlden och andra människor. Jag valde att studera politiker i den allra högsta toppen, eftersom de har makt att påverka oss genom sitt språk och också dagligen utsätts för kritiska analyser och bedömningar. Som redan nämnts kan SFG användas för att få syn på maktstrukturer som uttrycks via språket. På det sättet skulle det vara möjligt att använda SFG för att ta reda på om män och kvinnor behandlas olika. Det material jag valde att analysera var partiledarintervjuer publicerade i fyra svenska dagstidningar inför valet 2010, ett material som därför innehöll både citat från den studerade personen och kommentarer om densamma. De studerade partiledarna är Mona Sahlin och Fredrik Reinfeldt och de fyra dagstidningarna är Dagens Nyheter, Göteborgs-Posten, Svenska Dagbladet och Sydsvenskan. (Materialet beskrivs

ingående i avsnitt 2.2.) Det har skrivits mycket om hur politiker framstår och framställs i media, men frågan är vad bedömningarna grundar sig på? Är det på det personen själv säger, eller är det på hur det uppfattas eller på grund av våra förutfattade meningar? Finns det några uppenbara skillnader i hur partiledarna uttrycker sig och i hur journalisterna behandlar respektive partiledare?

En som utifrån ett genusperspektiv har studerat hur politiker framställs i media är statsvetaren Maria Wendt. (Wendt 2011:115–130.) Genom att använda SFG har Kerstin Thelander utifrån ett språkvetenskapligt perspektiv analyserat vad det är som gör att Mrs Bennet framstår och framställs som en så negativ person i Jane Austens roman *Pride and Prejudice* (Thelander 2010). Dessa båda analyser ligger till grund för den här uppsatsen. I avsnitt 1.1 beskrivs deras studier mer detaljerat.

1.1 Syfte

Det övergripande syftet med den här uppsatsen är att pröva om den systemisk-funktionella grammatiken, SFG, kan användas som modell för att analysera hur en person framstår i en text. I syftet ingår då också att undersöka vilken roll de lexikogrammatiska beståndsdelarna förstadedeltagare, processtyper och modalitet har för att en person ska framstå på ett visst sätt.

När en text produceras gör skribenten alltid olika val. En del av de valen är för läsaren tydliga och uppenbara, som ämnesval eller ordval. Men finns det faktorer som inte är lika direkt uppenbara och synliga, men som ändå påverkar oss? Min frågeställning är således om dessa faktorer kan vara valet av förstadedeltagare, processtyp och modalitet.

1.2 Forskningsöversikt

Maria Wendt har undersökt hur partiledarna framställdes i medierna inför valet 2006. Hon undersökte då partiledarintervjuer i ett antal dagstidningar. Den undersökningen gjorde hon utifrån ett genusperspektiv som statsvetare. Det hon kom fram till var att kvinnorna framställdes i mer passiva sammanhang och gärna tillsammans med sin familj och sina barn. Männerna däremot framställdes med sin yrkesroll i fokus. Wendt tittade både på texterna och bilderna och kom fram till att skillnaderna var avsevärda både vad gällde bildframställning och textinnehåll. Problemet blir enligt Wendt, att fokus inte ligger på sakfrågorna när det

gäller de kvinnliga politikerna, vilket gör att kvinnornas handlingar och gärningar blir osynliga. (Wendt 2011:115–130.)

I sin artikel om Mrs Bennet ställer Kerstin Thelander frågan vad det är som påverkar vår bild av en person. Thelander använder där den systemisk-funktionella grammatikens transitivitetssystem för att belysa i vilka sammanhang Mrs Bennet förekommer och varför dessa får henne att framstå i en negativ dager. Är det vad hon själv säger och gör eller är det vad andra säger om henne? Thelanders slutsats är att författarens allvetande röst är så stark att den tar överhanden över Mrs Bennets egen röst. (Thelander 2010:143–153.)

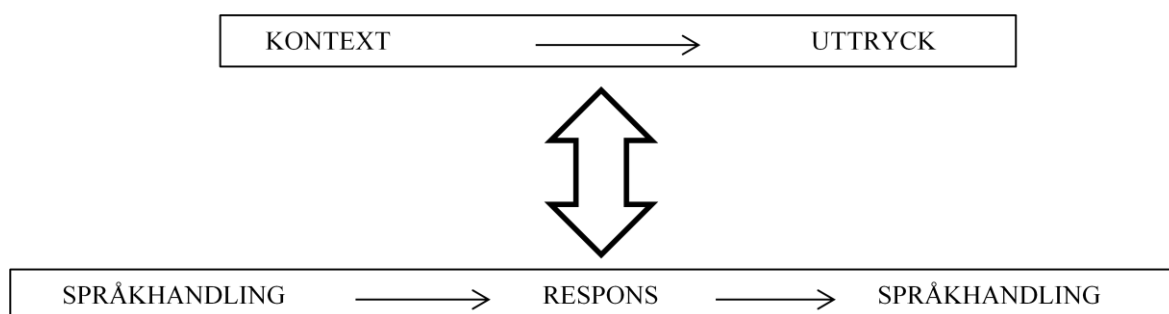
Den språkliga aspekten finns i både Wendts och Thelanders analyser, men medan Wendt fokuserar på det övergripande innehållet, lyfter Thelander fram de grammatiska funktionernas betydelse för hur en person uppfattas. I bådas analyser diskuteras dock frågan vad som får en person att framstå som aktiv eller passiv.

1.3 Teoretisk översikt över SFG

Den systemisk-funktionella grammatiken har utvecklats av M.A.K. Halliday och utgår från att grammatiken har både funktion och betydelse. Jag kommer i det följande använda akronymen SFG för den systemisk-funktionella grammatiken. SFG bygger på tre metafunktioner, den *interpersonella*, den *ideationella* och den *textuella*. Termen metafunktion använder Halliday i det här sammanhanget för att skilja den från funktion, eftersom funktion inom språkvetenskapen traditionellt används för att beskriva sätt som språket används på.

Metafunktion blir då något som finns inneboende i språket som sådant, dvs. funktioner som är mer övergripande. (Halliday & Matthiessen 2004:30–31.) Den interpersonella metafunktionen handlar om hur vi söker kontakt med andra och förhåller oss till dem. Den ideationella metafunktionen handlar om hur vi beskriver våra erfarenheter av världen runt omkring oss, och den textuella metafunktionen, slutligen, handlar om hur vi ordnar information och skapar samband. (Holmberg & Karlsson 2009:18.) Allt det här gör vi genom olika språkhandlingar som sker genom fysiska uttryck.

Alla de här tre metafunktionerna hänger samman. En önskan att uttrycka sig, som uppstår i en kontext, leder till ett uttryck i form av en språkhandling, som kan vara ett påstående, en fråga eller en uppmaning. Detta uttryck leder i sin tur till en respons och en ny språkhandling i form av ett nytt uttryck. Mycket förenklat kan detta illustreras som i figur 1, där jag schematiskt vill åskådliggöra hur jag uppfattar att de olika delarna hänger ihop.

Figur 1: Schematisk bild över hur kontext, uttryck, språkhandlingar och respons hänger samman.

Den interpersonella metafunktionen, som handlar om hur vi söker kontakt med andra och förhåller sig till dem, beskriver språkhandlingarna. SFG beskriver tre typer av språkhandlingar: påstående, fråga och uppmaning. För att en språkhandling ska kunna rendera en respons i form av en ny språkhandling, måste det vara tydligt vilken typ av språkhandling det rör sig om. I språket finns det därför möjlighet att anpassa grammatiken, så att den motsvarar ett påstående, en fråga eller en uppmaning. (Holmberg & Karlsson 2009:36–37.) En språkhandling behöver inte nödvändigtvis vara tal eller skrift; det kan även vara gester eller beteenden. Men språkhandlingen har alltid formen av ett påstående, en fråga eller en uppmaning. Uppmaningen ”Stäng dörren” kan till exempel leda till att den tilltalade personen ordlöst går och stänger dörren. Den handlingen blir en respons i form av ett påstående som bekräftar att uppmaningen har förståtts och accepterats.

Den ideationella metafunktionen beskriver de fysiska uttrycken som är ett resultat av språkhandlingarna. De fysiska uttrycken konstrueras av olika beståndsdelar, som kan vara nominalfraser, verb eller adverbial. De här beståndsdelarna får inom SFG benämningen deltagare, processer respektive omständigheter. Beståndsdelarna analyseras i SFG med avseende på vilken roll och funktion de har och kan analyseras var för sig eller i relation till varandra. Varje beståndsdel har således både en betydelse och en funktion som är beroende av varandra. Själva det fysiska uttrycket är beroende av kontexten, men också av betydelsen och lexikogrammatiken. (Holmberg & Karlsson 2009:21.)

I SFG är kärnan i varje uttryck processen, som realiseras genom verb. Det är dock viktigt att poängtera att processer inte är verb. Skillnaden är att verbet betecknar en klass, medan processen betecknar en funktion. (Holmberg & Karlsson 2009:76.) Hallidays modell har sex processtyper, medan Holmberg och Karlsson har komprimerat dessa till fyra processtyper i sin modell. Hallidays processtyper *material*, *mental*, *relational*, *existential*, *verbal* och

behavioural (Halliday & Matthiessen 2004:170–171) har i Holmberg och Karlssons modell blivit *materiella, mentala, relationella* och *verbala*. När det gäller de relationella processtyperna är de i sin tur indelade i tre deltyper: attributiva, identifierande och existentiella. Här kan man konstatera att Holmberg och Karlsson valt att låta den existentiella processtypen tillhöra den relationella processtypen i stället för att vara en egen. I min analys av materialet i den här uppsatsen använder jag Holmberg och Karlssons modell med fyra processtyper. De materiella processerna ger uttryck för vad vi gör och vad som sker, de mentala processerna för känslor och tankar, de relationella processerna för hur någonting är och de verbala processerna för att någon säger någonting. (Holmberg & Karlsson 2009:78–79.)

Nära knutna till processen är förstadedeltagaren och andradeltagaren, som inom den traditionella grammatiken motsvarar subjekt och objekt. De olika deltagarna är de som deltar i eller berörs av processerna. Därutöver finns även omständigheter som ofta är adverbial. (Holmberg & Karlsson 2009:73.) För att tydliggöra hur de olika processtyperna och deltagarna kategoriseras har jag gjort en förenklad tabell över processtyper och deltagare utifrån Holmberg och Karlssons översiktliga tabell (Holmberg & Karlsson 2009:102). Exempelen i tabell 1 är hämtade från de tidningsartiklar jag har analyserat för uppsatsens räkning.

Tabell 1: Översikt över processtyper och deltagare med fokus på förstadedeltagaren och processen. Exempelen är hämtade från de analyserade tidningsartiklarna.

		Förstadedeltagare	Process	Andradeltagare
Materiell process		Han <i>aktör</i>	läser	fyra morgontidningar
Mental process		Jag <i>upplevare</i>	tror	att det är en väldigt svår och farlig väg
Relationell process	attributiv	Mona Sahlin <i>bärare</i>	har varit	mer pressad
	identifierande	Det <i>utpekad</i>	är	ett risktagande
	existentiell	Det kravet <i>det existerande</i>	finns	(i Stockholm)
Verbal process		Hon <i>talare</i>	berättar	att det blir ett par veckor familjesemester

Utöver processer, deltagare och omständigheter beskriver SFG även modalitet, som är ett sätt att modifiera ett uttryck genom att i olika grad förstärka eller försvaga sannolikheten, vanligheten, förpliktelsen eller villigheten. Det görs oftast genom olika satsadverbial eller

modala verb. Exempel på satsadverbial som kan användas för att modifiera sannolikhet är *troligen*, *vanlighet*, *ofta*, *förpliktelse*, *måste* och *villighet*, *gärna*. Exempel på modala verb som på samma sätt kan modifiera är *kan*, *brukar*, *måste* och *vill*. (Holmberg & Karlsson 2009:58–70.) Modalitet kan således användas för att uttrycka en större eller lägre säkerhet i ett påstående, men även för att betona deltagarnas maktförhållande gentemot varandra. En låg modalitetsgrad kan då vara tecken på lägre makt. Modalitet kan också förekomma särskilt utbrett inom en viss diskurs, som den akademiska. Då används modaliteten mer för att undvika ett kategoriskt påstående snarare än för att uttrycka osäkerhet. (Fairclough 1992:160–162.)

Den tredje metafunktionen som SFG beskriver är den textuella metafunktionen som handlar om hur de olika uttrycken i form av satser och språkhandlingar förhåller sig till varandra. Här beskrivs de logiska betydelserektionerna mellan fria och bundna satser och vad som står i tema och rema. Vad som står i tema och rema påverkar vad eller vem som hamnar i textens fokus.

Den del av SFG jag har använt i min analys är den ideationella metafunktionen, vilket innebär att jag har analyserat själva uttrycken. I uttrycken har jag enbart analyserat de fria satserna och där i första hand plockat ut processtyper och förstadedeltagare, eftersom de anses vara de mest centrala delarna i SFG (Halliday & Matthiessen 2004:175–176). Jag har dessutom analyserat modaliteten, eftersom den direkt kan påverka ett yttrandes styrka. Metoden beskrivs närmare i kapitel 2.1.

2 Metod och material

I det här avsnittet går jag igenom den metod och det material jag har använt. Det är viktigt att både metoden och materialet är tydligt definierade, så att det blir möjligt att förhålla sig till dem och bedöma analyserna.

2.1 Metod

Det jag koncentrerar mig på i den här uppsatsen är den ideationella metafunktionen inom SFG och då närmare bestämt transitiviteten. Det innebär att jag analyserar uttrycken, dvs. det fysiska resultatet av språkhandlingarna. Jag har valt att enbart analysera de fria satserna, eftersom de fria satserna utgör egna språkhandlingar och uttrycker en ideationell figur. Det

gör inte de bundna satserna, som i stället är beroende av de fria satserna. (Holmberg, Karlsson & Nord 2011:13.) De beståndsdelar jag analyserar är processer, förstadedeltagare och modalitet kopplad till processerna.

I varje artikel har jag således först delat in varje grafisk mening i fria och bundna satser (se bilaga 1). Ur de fria satserna har jag sedan plockat ut förstadedeltagarna, processerna och modaliteten (se bilaga 2). Processerna och förstadedeltagarna har jag analyserat och kategoriserat utifrån Holmberg & Karlssons modell med fyra processtyper: materiella, relationella, mentala och verbala. De relationella processerna är dessutom indelade i tre typer: attributiva, identifierande och existentiella. Modalitetsuttrycken har jag kategoriserat med avseende på modalitetstyp enligt Holmberg & Karlssons terminologi: sannolikhet, vanlighet, förpliktelse och villighet (Holmberg & Karlsson 2009:66–70). Modaliteten har jag med i analysen, eftersom den kan vara ett sätt att få syn på hur en person väljer att modifiera och värdera sitt uttalande. Som nämnts tidigare används modala verb eller satsadverbial för att uttrycka modalitet. Hit hör dock inte interpersonella satsadverbial som uttrycker talarattityd, *tyvärr*, *lyckligtvis*, intensitet, *absolut*, *faktiskt* och relativ tid, *snart*, *redan* (Holmberg & Karlsson 2009:68). Värdering i form av talarattityd och intensitet kan även i viss mån uttryckas genom processerna, och en diskussion kring detta finns därför med i metoden.

I SFG framhålls att processer realiserar genom verb, men att processerna inte *är* verb. Det får som följd att ett verb kan realisera flera olika processtyper, vilket måste värderas utifrån kontexten (Karlsson 2011:24). Ett exempel på detta i det analyserade materialet är verbet *tycker* som kan realisera både en mental process och en verbal process. I meningen *Jag tycker inte att det är ett seriöst förslag från Jan Björklund* (Mona Sahlin, DN) menar jag att *tycker* är en mental process, eftersom Mona Sahlin här uttrycker en inre ståndpunkt. I meningen *Där står det och väger, tycker jag* (Fredrik Reinfeldt, G-P) är *tycker* snarare en verbal process, eftersom *Där står det och väger* kan ses som en utsaga. Det här får därför som följd att analyserna alltid har ett inslag av kvalitativ bedömning.

För uppsatsens del betyder det att jag har försökt bedöma texten utifrån en kvantitativ metod genom att räkna hur många processtyper och förstadedeltagare det finns i materialet. Men eftersom analysen av varje process och förstadedeltagare även kräver en kvalitativ bedömning blir metoden kvantitativ med kvalitativa inslag.

2.2 Material

Det textmaterial jag har valt att analysera är partiledarintervjuer från 2010 med Mona Sahlin och Fredrik Reinfeldt. Jag har hämtat partiledarintervjuerna från fyra dagstidningar: Dagens Nyheter, oberoende liberal, Göteborgs-Posten, liberal, Svenska Dagbladet, obunden moderat och Sydsvenskan, liberal. Anledningen till att jag valde de här fyra tidningarna är att de alla har gjort partiledarintervjuer som är upplagda på i stort sett samma sätt, med frågor, svar och kommentarer. Det blir därför ett jämförbart material. Jag valde också att enbart studera intervjuerna med Mona Sahlin och Fredrik Reinfeldt, på grund av att de båda inför valet 2010 hade en särställning som representanter för Sveriges två största partier och därmed kandiderade till statsministerposten. De behandlades därför annorlunda jämfört med de övriga partiledarna, till exempel genom att de två fick större utrymme i tidningarna. Materialet blir också begränsat och överskådligt.

Nu är det också så att det rör sig om en kvinna och en man, vilket betyder att även ett visst genusperspektiv kan inrymmas. Eftersom det enbart rör sig om två personer kan man inte dra några mer långtgående slutsatser om hur kvinnor respektive män behandlas av journalisterna, men denna fråga finns ändå med i bakgrunden i den här uppsatsen.

I Dagens Nyheter har intervjuerna med Mona Sahlin och Fredrik Reinfeldt gjorts av samma person, Mats J Larsson. Även i Sydsvenskan har de båda intervjuerna gjorts av samma person, Olle Lönnaeus. I Göteborgs-Posten har intervjun med Mona Sahlin gjorts av Kenny Genborg och den med Fredrik Reinfeldt av Dick Henriksson. I Svenska Dagbladet, slutligen har intervjun med Mona Sahlin gjorts av Fredrik Mellgren och intervjun med Fredrik Reinfeldt av Lena Hennel. I två av tidningarna har intervjuerna således gjorts av samma person, vilket gör det lättare att direkt jämföra dem med varandra. I två av tidningarna har intervjuerna gjorts av olika personer, vilket gör att man måste räkna med att intervjuerna påverkats av individuella skillnader journalisterna emellan. Intervjuerna är ändå intressanta att jämföra på grund av att de måste anses representera tidningen och på grund av att de ingår i ett större material om fyra tidningar. Det är omöjligt att veta hur mycket och vilka delar av svaren som journalisten har redigerat, men även det kan vara intressant, eftersom journalisten genom texten förmedlar hur han eller hon har uppfattat eller har valt att uppfatta svaren. Det vi som läsare har att förhålla oss till är slutresultatet, den färdiga texten.

När det gäller tidningarnas politiska färg tillhör alla den liberala eller moderata sidan. Det skulle ha varit intressant att ha en partiledarintervju från den röd-gröna sidan, för att kunna se om detta påverkar framställningen, men tidningarna från den sidan har inga motsvarande

partiledarintervjuer. Analysen av intervjuerna i de fyra tidningarna blir ändå intressant, eftersom det egentligen inte är innehållet i sig jag analyserar, utan strukturen via den systemisk-funktionella grammatiken och vilken effekt den kan tänkas få.

Artiklarna med partiledarintervjuerna är upplagda på samma sätt, med bildmaterial, en intervjudel med frågor, svar och kommentarer samt extra spalter med till exempel tre snabba frågor, personuppgifter och kommentarer från utvalda personer om partiledarna. Artikelns olika delar bidrar alla till att skapa en bild av respektive partiledare. Vid en fullständig analys skulle alla dessa delar behöva analyseras. Jag har dock valt att enbart analysera den del som jag kallar för själva intervjudelen, dvs. den sammanhängande texten. Det gör jag för att hålla materialet så sammanhållet och koncentrerat som möjligt. Jag vill ta reda på vilka skillnader som finns i partiledarnas sätt att uttrycka sig och om journalisten väljer olika sätt att uttrycka sig beroende på vilken partiledare som intervjuas. Jag har därför delat in artikeln i två delar: en del som utgörs av partiledarens svar, partiledarens diskurs, och en del som utgörs av journalistens frågor och kommentarer, journalistens diskurs.

3 Resultat

I det här avsnittet presenteras resultaten från analyserna av de åtta partiledarintervjuerna, fyra med Mona Sahlin och fyra med Fredrik Reinfeldt, publicerade i fyra dagstidningar, Dagens Nyheter (DN), Göteborgs-Posten (G-P), Svenska Dagbladet (SvD) och Sydsvenskan (SDS). Partiledarintervjuerna gjordes inför valet 2010. Analysresultaten beskriver fördelningen av processtyper, förstadedeltagare och modalitet. Resultaten presenteras i fem tabeller med tillhörande diskussion. Varje tabell innehåller analysresultat för varje dagstidning och för varje partiledare. I tabellhuvudena benämns dagstidningarna med respektive akronym och partiledarna med respektive initialer, dvs. M.S. och F.R.

Den första resultattabellen, tabell 2 visar en sammanställning av det totala antalet ord och fria satser i tidningsartiklarna och hur dessa är fördelade mellan partiledare och journalist. I tabellen kan man även avläsa hur stort utrymme partiledarna har fått i varje dagstidning. Därefter följer två resultattabeller för processtyperna, tabell 3 och 4, och två resultattabeller för förstadedeltagarna, tabell 5 och 6. De fyra sistnämnda tabellerna är indelade i partiledarens diskurs och journalistens diskurs och behandlar enbart de fria satserna. Partiledarens diskurs utgörs av den del där partiledaren själv får uttala sig, dvs. där partiledaren citeras direkt.

Journalistens diskurs utgörs av den del där journalisten uttalar sig genom kommentarer och frågor till partiledaren.

Tabell 3 visar de processtyper som de båda partiledarna själva använder och tabell 4 de processtyper journalisten använder. När det gäller förstadedeltagarna ges först en övergripande beskrivning av vilka förstadedeltagare som finns i texten. Tabellerna omfattar dock enbart de fall där partiledaren står som förstadedeltagare. Det gäller både partiledarens och journalistens diskurs. Tabell 5 visar således de fall där partiledaren står som förstadedeltagare i form av *jag* eller *vi*. Tabell 6 visar de fall där journalisten har respektive partiledare som förstadedeltagare i form av personnamn, du/ni/hon/han eller annan referent, som *statsministern* eller *socialdemokraternas partiledare*.

Syftet med tabellerna är att kunna jämföra hur partiledarna framstår i artiklarna, dels genom sina egna ord, dels genom journalistens kommentarer. Finns det några uppenbara skillnader i hur partiledarna uttrycker sig och i hur journalisterna behandlar respektive partiledare? När det gäller modaliteten diskuteras den övergripande, utan detaljerade resultat i form av tabeller.

Tabell 2: Sammanställning av det totala antalet ord och antalet fria satser i varje tidningsartikel och hur dessa är fördelade mellan partiledare och journalist.

	DN		G-P		SvD		SDS	
	M.S.	F.R.	M.S.	F.R.	M.S.	F.R.	M.S.	F.R.
Ord totalt	1 768	1 622	1 414	1 439	2 104	2 059	1 372	1 402
Ord partiledare	981	896	665	983	674	663	953	989
Ord journalist	787	726	749	456	1 430	1 396	419	413
Fria satser partiledare	73	72	67	100	48	48	89	84
Fria satser journalist	48	49	63	36	94	107	43	43
Andel ord partiledare	56 %	55 %	47 %	68 %	32 %	32 %	70 %	70 %
Andel ord journalist	44 %	45 %	53 %	32 %	68 %	68 %	30 %	30 %

I tabell 2 kan man tydligt se att alla tidningar verkar ha varit måna om att ge båda partiledarna lika stort utrymme när det gäller totala antalet ord i artiklarna. Det är också intressant att notera, att fördelningen mellan partiledare och journalist är väldigt lika inom samma tidning. Även de fria satserna fördelar sig väldigt lika.

Den enda tidning som avviker något från mönstret är Göteborgs-Posten, där Fredrik Reinfeldts diskurs har fått ett betydligt större utrymme jämfört med Mona Sahlins diskurs. Intervjuerna i Göteborgs-Posten har gjorts av olika journalister, och man kan därför anta att journalisterna har haft olika metod när de skrivit artiklarna. Även artiklarna i Svenska Dagbladet är skrivna av olika journalister, men i detta fall har fördelningen mellan partiledare och journalist inte påverkats.

Genom att både antalet ord och antalet fria satser fördelar sig så jämnt både inom och mellan tidningarna kan man anta att journalisterna följer i stort sett samma metod vid den här typen av intervjuer.

Det allmänna intrycket av artiklarna är att det är stort fokus på partiledarna som personer och mindre på sakfrågorna. Här avviker dock Dagens Nyheter där fokus ligger mer på de aktuella sakfrågorna inför valet 2010. I de fall fokus ligger på personen blir det avgörande *var* journalisten lägger fokus. Min uppfattning är att Mona Sahlin får svara på många frågor om det förflutna, medan Fredrik Reinfeldt får fler frågor om framtiden. Detta påverkar intrycket av personerna som intervjuas, men frågan är om det påverkar processtyperna, förstadedeltagarna och modaliteten.

3.1 Processtyper

De processtyper jag har analyserat följer Holmberg & Karlssons (2009) modell med fyra processtyper som utgörs av materiella, mentala, relationella och verbala processer. De relationella processerna är i sin tur indelade i tre typer: attributiva, identifierande och existentiella. Syftet med att analysera vilka processtyper som används är dels att ta reda på om partiledarna uttrycker sig på olika sätt, dels att ta reda på om journalisten anpassar sitt uttryckssätt beroende på vem som intervjuas. Min frågeställning i det här avsnittet är således hur avgörande processtyperna är för intrycket av en person och om man kan se att Mona Sahlin behandlas annorlunda därför att hon är kvinna. Tabell 3 visar resultaten för partiledarens diskurs och tabell 4 för journalistens diskurs.

3.1.1 Partiledarens diskurs

Tabell 3 visar de olika processtyperna som respektive partiledare använder i de fria satserna. Utifrån de här analysresultaten diskuterar jag om det är möjligt att dra några slutsatser om texten som sådan och om de enskilda partiledarna.

Tabell 3: Fördelning av processtyperna i de fria satserna inom respektive partiledares diskurs i varje dagstidning.

	DN		G-P		SvD		SDS	
	M.S.	F.R.	M.S.	F.R.	M.S.	F.R.	M.S.	F.R.
Materiella	30 %	32 %	27 %	29 %	33 %	29 %	38 %	22 %
Mentala	15 %	15 %	19 %	13 %	8 %	15 %	18 %	9 %
Relationella attributiva	28 %	24 %	26 %	35 %	41 %	27 %	23 %	39 %
Relationella identifierande	17 %	18 %	11 %	11 %	10 %	12 %	8 %	13 %
Relationella existentiella	4 %	3 %	11 %	6 %	8 %	4 %	10 %	8 %
Verbala	7 %	8 %	6 %	6 %	0 %	12 %	3 %	8 %
Totalt antal processer	75	74	70	102	49	48	91	85

Det man först kan konstatera är att likheterna mellan partiledarna och mellan tidningarna är större än skillnaderna. Analysen visar att de relationella processerna dominerar, om man slår ihop alla tre typerna, och att de attributiva dominerar inom de relationella processerna. I alla fyra tidningarna står de relationella för runt eller drygt hälften av alla processer. Därefter kommer de materiella processerna som står för runt en tredjedel, de mentala som står för runt en sjättedel och de verbala som endast är ett fåtal.

Vid en mer detaljerad jämförelse av resultaten ser man att siffrorna för artiklarna i Dagens Nyheter är väldigt lika. Intressant är att de båda artiklarna också är väldigt lika stilmässigt, med en neutral och saklig ton. Journalistens frågor påverkar naturligtvis den intervjuades svar, och här handlar frågorna mer om sakfrågor än om partiledarens person. I avsnitt 3.1.2 behandlas journalistens diskurs vidare. Andra resultat som är intressanta att studera är siffrorna för de attributiva relationella processerna i Svenska Dagbladet och Sydsvenskan, siffrorna för de identifierande relationella processerna i Dagens Nyheter och siffrorna för de materiella processerna i Sydsvenskan.

Halleson menar att relationella processtyper är typiskt för texter som är analytiska, deskriptiva och resonerande, vilket normalt innebär en hög abstraktionsgrad (Halleson 2011:47). Intervjun med Fredrik Reinfeldt i Sydsvenskan, där de attributiva relationella processerna dominerar har mycket riktigt en deskriptiv karaktär. Ett stort antal satser som i följande exempel är tydligt deskriptiva och även resonerande: *Halva regeringen består av moderater* (Fredrik Reinfeldt, SDS) och *Den förändring vi gjorde av Moderaternas skattepolitik var djupgående* (Fredrik Reinfeldt, SDS) och *så har jobbskatteavdraget större betydelse för låg- och normalinkomsttagare och deltidsarbetande*. Förutom att vara deskriptiv upplevs texten även som ganska abstrakt. Men det abstrakta ligger inte enbart i de relationella processerna, utan även i vem som får stå som förstadedeltagare. I avsnitt 3.2 diskuteras förstadedeltagarens roll för texten.

De identifierande relationella processerna i båda DN-artiklarna intressanta, då de är väldigt lika och ligger betydligt högre jämfört med de övriga tidningsartiklarna. Eftersom identifierande relationella processer innebär att man kan sätta likhetstecken mellan förstadedeltagaren och andradeltagaren ger de texten en större tyngd och säkerhet. Följande meningar visar detta: *Då är stabiliteten i den ekonomiska politiken och trovärdigheten hos regeringsmakten styråran* (Mona Sahlin, DN), *Därför är det ett ödesval* (Mona Sahlin, DN); *Det är en fördelningspolitisk förändring* (Fredrik Reinfeldt, DN) *Det är ett risktagande* (Fredrik Reinfeldt, DN). De understrukna delarna markerar förstadedeltagaren och andradeltagaren.

När det gäller de materiella processerna kan de förväntas göra texten rörlig och fysisk (Halleson 2011:44). Men det finns skillnader i hur konkret och fysisk en text blir. I Sydsvenskan är siffran för de materiella processerna i Mona Sahlins diskurs väldigt hög och man skulle då förvänta sig just en rörlig och fysisk text och att Mona Sahlin framstår som en aktiv person. Liksom med de relationella processerna måste man titta närmare på vilka verb som får realisera de materiella processerna. I satserna *Moderaterna mobiliserade tidigt* (Mona Sahlin, SDS) ger den materiella processen *mobiliserade* både en fysisk och rörlig prägel till texten. Här är det dock någon annan än Mona Sahlin som är förstadedeltagare. I *Jag bevakas ibland väldigt annorlunda* (Mona Sahlin, SDS) är visserligen *bevakas* en materiell process, men eftersom den är passiv har den enligt SFG inte någon förstadedeltagare. Mona Sahlin blir den som utsätts för något och inte den som gör något. I satsen *Det har vi summerat till 100 miljarder* (Mona Sahlin, SDS) är verbet *summerat* relativt abstrakt och ger därför inte det dynamiska intryck som man förväntar sig av materiella processer. Följden blir att man inte

enbart kan räkna antalet materiella processer, för att få en uppfattning om en text eller en viss person, utan man måste även titta på verbs semantiska innehåll.

Här tillkommer det som kallas för värdering. Värdering handlar om talarattityd och intensitet, vilka kan uttryckas både genom den interpersonella grammatiken och den ideationella grammatiken (Holmberg & Karlsson 2009:177). Eftersom jag i den här uppsatsen koncentrerar mig på den ideationella metafunktionen lyfter jag fram hur värdering kan uttryckas genom olika processer. Holmberg & Karlsson lyfter särskilt fram de mentala och relationella processernas roll (Holmberg & Karlsson 2009:191). När det gäller värdering genom attributiva relationella processer är det snarare så att värderingen ligger i andradeltagaren, dvs. attributet, eftersom själva verbet som realiserar processen egentligen inte har något innehåll. Följande satser är exempel på värdering genom attributiva relationella processer, där värderingen ligger i attributet: *Det är jättebra* (Mona Sahlin, G-P) *Det har varit kontroversiellt* (Mona Sahlin, SDS). Attributet är här understruket.

Men även materiella och verbala processer innehåller en viss värdering och attityd. I satsen *Det snarare förstärker deras förmåga att bli omvalda* (Fredrik Reinfeldt, SvD) innebär verbet *förstärker* en positiv värdering, medan verbet *misslyckas* i satsen *Enligt Svenskt Näringsliv misslyckas var femte rekrytering* (Mona Sahlin, SvD) medför en negativ värdering. På det sättet kan en person tydligt visa sitt förhållningssätt. Även genom verbala processer kan en person visa vilken hållning han/hon har till omgivningen. I följande exempel använder Fredrik Reinfeldt en verbal process som gör att Mona Sahlins uttalande ifrågasätts: *Hon påstår att det finns förslag att avveckla delar av välfärden* (Fredrik Reinfeldt, SDS). Genom verbala processer kan en person även förstärka sin attityd, som i följande sats: *Jag vill betona* (Fredrik Reinfeldt, SDS).

Vad visar då dessa exempel? Är det möjligt att få reda på något om hur personerna framstår genom att titta på processtyperna? Siffrorna som visar fördelningen av processtyperna kan i sig inte besvara den frågan. Även kontexten och det semantiska innehållet i verben som realiserar processerna måste finnas med i analysen. En viktig del av kontexten ryms i journalistens frågor och kommentarer, vilka tillhör journalistens diskurs. Processtyperna i journalistens diskurs behandlas i avsnitt 3.1.2.

3.1.2 Journalistens diskurs

Tabell 4 visar de olika processtyperna som respektive journalist använder i de fria satserna. Utifrån de här analysresultaten diskuterar jag om det är möjligt att dra några slutsatser om texten journalisterna behandlar de båda partiledarna olika.

Tabell 4: Fördelning av de olika processtyperna i de fria satserna inom journalistens diskurs i varje dagstidning.

	DN		G-P		SvD		SDS	
	M.S.	F.R.	M.S.	F.R.	M.S.	F.R.	M.S.	F.R.
Materiella	27 %	36 %	36 %	38 %	28 %	36 %	43 %	35 %
Mentala	12 %	10 %	17 %	16 %	12 %	2 %	11 %	2 %
Relationella attributiva	18 %	20 %	14 %	14 %	24 %	23 %	23 %	21 %
Relationella identifierande	6 %	8 %	12 %	8 %	9 %	13 %	2 %	12 %
Relationella existentiella	10 %	8 %	7 %	3 %	13 %	5 %	2 %	9 %
Verbala	27 %	18 %	13 %	21 %	13 %	22 %	18 %	21 %
Totalt antal processer	49	50	69	37	99	109	44	43

Fördelningen av processtyperna i journalistens diskurs skiljer sig från den i partiledarens diskurs, men likheten tidningsartiklarna sinsemellan är slående. De relationella processerna står tillsammans för runt en tredjedel och är därmed färre än i partiledarens diskurs. Även här dominerar de attributiva processerna. De materiella processerna står liksom i partiledarens diskurs för runt en tredjedel. En väldigt tydlig skillnad är att de verbala processerna är så många fler i journalistens diskurs, de står i vissa fall för så mycket som en fjärdedel av processerna. Andelen mentala processer är jämförbara med partiledarens diskurs. Här avviker dock Svenska Dagbladet och Sydsvenskan där de mentala processerna för Fredrik Reinfeldt är mycket få.

Mentala och verbala processer är verksamma när det gäller att framhålla en viss persons perspektiv (Karlsson 2011:27). Att det förekommer många verbala processer i journalistens diskurs är naturligt, eftersom journalisten för fram vad partiledaren och andra säger i form av processer som *menar*, *säger*, *förklarar* m.fl. Det här blir också ett sätt att knyta den intervjuade till ett påstående. Som nämndes i avsnittet om partiledarens diskurs är valet av

verb för att realisera processer betydelsefullt. Journalisten kan genom den verbala processen markera en attityd och på så sätt påverka både läsaren och den intervjuade i en viss riktning.

I följande exempel är de verb som realiserar de verbala processerna antingen neutrala eller är negativt laddade: *Så här säger Mona Sahlin* (SvD, Mona Sahlin), *Ni påstår att alliansen vill sänka skatter* (SDS, Mona Sahlin), *Hon berättar att det blir ett par veckor familjesemester* (G-P, Mona Sahlin). I följande exempel, däremot, är de verb som får realisera de verbala processerna kraftfullare och mer markerade: *Fredrik Reinfeldt understryker gärna* (SvD, Fredrik Reinfeldt), *M:s två ledande politiker pratar med varandra varje kväll* (SvD, Fredrik Reinfeldt), *Programledaren försöker inflika något men statsministern avbryter* (SvD, Fredrik Reinfeldt), *Statsminister Fredrik Reinfeldt avfärdar bestämt Kristdemokraternas hjärtefråga i valet* (SDS). I alla de här exemplen framstår Fredrik Reinfeldt som en kraftfull person som tar plats och är säker på sin sak. Det intrycket förstärks också genom den roll Fredrik Reinfeldt får i förhållande till sin omgivning.

När det gäller de mentala processerna är andelen särskilt hög i intervjuerna i Göteborgs-Posten. Även när det gäller de mentala processerna blir valet av verb avgörande för intrycket av en person. Följande satser är exempel på detta: *kände sig Mona Sahlin mycket ensam* (G-P, Mona Sahlin) *Ångrar hon öppenheten nu?* (G-P, Mona Sahlin) och *Familjeresorna i Sverige påminde honom om somrarna som barn* (G-P, Fredrik Reinfeldt), *Sedan snart fyra år har han och väljarna bestämt ett annat liv åt resten av familjen Reinfeldt* (G-P, Fredrik Reinfeldt). Trots att alla de markerade verben i exemplen realiserar mentala processer upplever man som läsare att de är väldigt olika till sin karaktär. Journalisten får Mona Sahlin att framstå som ganska otrygg, medan Fredrik Reinfeldt framstår som trygg och säker i en trygg miljö. Även här spelar relationerna till omgivningen en viktig roll.

Vad analysresultatet för journalistens diskurs således visar är att man inte kan tala om hur en person framstår enbart genom att titta på siffrorna för fördelningen av processtyperna. Även kontexten och det semantiska innehållet i verben som realiserar processerna måste finnas med i analysen.

3.1.3 Sammanfattning

Kan man genom att titta på processtyperna få en bild av hur en person framstår? Frågan är om materialet är tillräckligt stort för att skillnaderna ska kunna ses som statistiskt signifikanta och för att man ska kunna dra några mer långtgående slutsatser. Generellt kan man säga att texterna innehåller en lång rad ganska abstrakta verb som realiserar olika processtyper. Som

exemplen tydligt visat räcker det inte med att analysera vilka typer av processer som förekommer i en text. Man måste även ta med processens semantiska innehåll och kontexten. Då kan man få fram värderingar i texten och vilka relationer personerna har till omgivningen.

Ett intressant resultat som jag tycker att man kan se är att partiledarna själva uttrycker sig relativt lika, men att skillnaderna ligger hos journalisterna. I slutändan är det journalisten som avgör hur intervjupersonen framstår och framställs.

Ett annat resultat som man kan lyfta fram är att de relationella processerna dominerar i partiledarens diskurs, medan de verbala och mentala dominerar i journalistens diskurs. Många relationella processer ger en deskriptiv karaktär åt texten, medan många verbala och mentala processer automatiskt innebär en stark personanknytning.

3. 2 Förstadeltagare

Förstadeltagarna hör av naturliga skäl ihop med processerna. Att studera förstadeltagare är ett sätt att studera vilka deltagare en text huvudsakligen handlar om (Karlsson 2011:27). I de studerade artiklarna är det uppenbart att Mona Sahlin och Fredrik Reinfeldt är huvudpersoner, eftersom det är de som intervjuas. De här två är dock inte de enda förstadeltagarna. Frågan är vilka andra eller vad som får stå som förstadeltagare och i hur stor utsträckning? Jag har därför valt att först ge en övergripande bild av förstadeltagarna i artiklarna. För att få en bild av hur de intervjuade partiledarna framstår i artiklarna har jag därefter valt att plocka ut de förstadeltagare där partiledaren själv ingår. Det blir på så vis en utveckling av analysen av processtyperna som ju gav en bild av hur partiledarna och journalisterna valt att uttrycka sig generellt. På samma sätt som processtyperna är förstadeltagarna indelade i partiledarens diskurs och journalistens diskurs. I tabellerna har jag valt att inte ange andelar i procent, eftersom det rör sig om så få förstadeltagare av varje typ. Jag har i stället valt att ange det totala antalet inom parentes, för att det ska gå lätt att jämföra omfånget.

3.2.1 Övergripande analys av förstadeltagare

De förstadeltagare man hittar i artiklarna är aktörer, upplevare, bärare, utpekade, det existerande och talare. Eftersom förstadeltagarna av naturliga skäl följer processtyperna och jag redan gått igenom hur processtyperna fördelar sig kommer jag inte att utveckla den aspekten mer. Däremot är det intressant att titta på andelen personliga och opersonliga

förstadedeltagare, eftersom det påverkar hur abstrakt en text upplevs (Halleson 2011:47). Vid en övergripande analys av förstadedeltagarna i artiklarna ser man att antalet opersonliga förstadedeltagare är ganska stort, i både partiledarens och journalistens diskurs.

I alla artiklar finns det ett stort antal opersonliga förstadedeltagare som *det*, *åtagandena*, *skattetrycket* och *ohälsotalen*. Många opersonliga och abstrakta förstadedeltagare gör texten abstrakt och också mer generell. Det ger också en distans till det som sägs, dvs. ingen person behöver knytas direkt till ett påstående. Följande satser är exempel på det:

En begränsningsregel är rimlig nu (Mona Sahlin, DN), *Det finns utrymme för förankring, men då i enskilda frågor* (Fredrik Reinfeldt, DN) *Däremot var åtagandena inte tillräckliga* (Fredrik Reinfeldt, DN). I alla de här exemplen gör de opersonliga förstadedeltagarna, som är understruken i satserna, tillsammans med de relationella processerna att texten blir väldigt abstrakt. Eftersom artiklarna i det här avseendet är så lika skulle man kort kunna säga att texterna rör sig inom en politisk diskurs med typiska drag.

3.2.2 Partiledarens diskurs

Från partiledarens diskurs har jag plockat ut de förstadedeltagare där partiledaren själv ingår som *jag* eller *vi*, vilket visas i tabell 5. Syftet med den här analysen är att se vilka roller partiledaren har. Jag skulle även kunnat ha med pronomenet *man* här, eftersom *man* även kan inbegripa ett *jag*. Jag valde dock att bara titta på *jag* och *vi*, eftersom de så tydligt hör till partiledarens sfär och det inte finns några gränsfall att ta hänsyn till.

Tabell 5: Typer av förstadedeltagare i de fria satserna inom partiledarens diskurs i varje dagstidning, där partiledaren själv ingår i form av *jag* eller *vi*. Det totala antalet förstadedeltagare ges inom parentes.

	DN		G-P		SvD		SDS	
	M.S.	F.R	M.S.	F.R	M.S.	F.R	M.S.	F.R
Aktör	9 (23)	7 (24)	4 (19)	7 (30)	8 (16)	7 (14)	12 (35)	6 (19)
Upplevare	12 (13)	11 (11)	7 (13)	6 (13)	1 (4)	6 (7)	11 (16)	6 (8)
Bärare	7 (21)	7 (18)	3 (18)	9 (36)	11 (20)	4 (13)	7 (21)	11 (33)
Utpekad	0 (12)	0 (13)	1 (8)	2 (11)	0 (5)	0 (6)	1 (7)	1 (11)
Existerande	2 (3)	0 (2)	1 (8)	1 (6)	1 (4)	0 (2)	2 (9)	1 (7)
Talare	5 (5)	6 (6)	1 (4)	2 (6)	0 (0)	1 (6)	1 (3)	3 (7)
Totalt antal processer	35 (75)	31 (74)	24 (70)	27 (102)	21 (49)	18 (48)	34 (91)	28 (85)

Det man först kan konstatera är att partiledarna själva står som förstadedeltagare i ganska få processer trots att även *vi* har räknats med. De övriga är som nämnts ovan opersonliga och abstrakta förstadedeltagare. Fördelningen av förstadedeltagarna är relativt lika partiledarna emellan. Det är dock anmärkningsvärt att de båda artiklarna i Dagens Nyheter återigen nästan har identiska siffror. Som nämnts tidigare koncentrerar sig de här artiklarna på aktuella sakfrågor snarare än på partiledarna som personer. Det här bidrar till att man som läsare upplever texterna som likvärdiga. Jag skulle till och med vilja säga att man upplever texterna som jämlika, dvs. att de båda partiledarna framställs på likvärdigt sätt.

Intressant är att partiledarna så ofta står som upplevare i texterna. Tidigare lyfte jag fram att mentala processer kan ha olika karaktär. I ena fallet kan en mental process ge intrycket att en person är känslig, i andra fallet kan en mental process förstärka en persons karaktär. Det finns också mentala processer som inte är lika värderande, utan kan ses som mer neutrala. Följande satser menar jag är exempel på det: *Jag har lyssnat in opinion och alliansvänner som vill annorlunda* (Fredrik Reinfeldt, DN) *Jag är överens med Fredrik Reinfeldt* (Mona Sahlin, DN) *Vi vill tillbaka till principen* (Mona Sahlin, DN).

Partiledaren står också ofta som aktör. Även det här har diskuterats i avsnittet om processerna. En materiell process innebär inte nödvändigtvis att en person uppfattas som handlingskraftig och aktiv. Det beror i hög grad på vilket verb som får realisera processen.

3.2.3 Journalistens diskurs

Från journalistens diskurs har jag plockat ut de förstadedeltagare där journalisten tilltalar partiledaren med *du/ni*, nämner partiledaren med *hon/han*, vid namn eller genom annan referent som *statsministern*, *socialdemokraternas partiledare* osv., se tabell 6. Syftet med den här analysen är att se vilka roller partiledaren har i journalistens diskurs.

Tabell 6: Typer av förstadelstagare i de fria satserna inom journalistens diskurs i varje dagstidning, där partiledaren ingår i form av personnamnet, pronomina du/ni/hon/han eller annan referent. Det totala antalet förstadelstagare ges inom parentes.

	DN		G-P		SvD		SDS	
	M.S.	F.R	M.S.	F.R	M.S.	F.R	M.S.	F.R
Aktör	7 (13)	9 (18)	12 (25)	6 (14)	10 (28)	19 (39)	9 (19)	3 (15)
Upplevare	5 (6)	3 (5)	10 (12)	3 (6)	8 (12)	1 (2)	4 (5)	1 (1)
Bärare	1 (9)	4 (10)	5 (10)	2 (5)	4 (24)	8 (25)	4 (10)	3 (9)
Utpekad	0 (3)	0 (4)	4 (8)	0 (3)	1 (9)	1 (14)	0 (1)	0 (5)
Existerande	0 (5)	0 (4)	1 (5)	0 (1)	3 (13)	0 (5)	0 (1)	0 (4)
Talare	7 (13)	7 (9)	7 (9)	6 (8)	12 (13)	18 (24)	6 (8)	6 (9)
Totalt antal processer	29 (49)	23 (50)	39 (69)	17 (37)	38 (99)	47 (109)	23 (44)	13 (43)

När det gäller journalistens diskurs kan man konstatera att partiledaren står som förstadelstagare i ett större antal processer än i partiledarens diskurs och i de allra flesta fall som aktör eller talare. Att partiledarna står som talare och aktör i ett stort antal satser är naturligt, eftersom journalisten tilltalar och skriver om partiledaren. Partiledaren står i journalistens diskurs i stort sett lika ofta som aktör som talare.

Journalistens roll är att försöka knyta handlingar och yttranden till den intervjuade personen. Det görs ofta genom direkt tilltal som i följande exempel: *Du sa till DN i våras* (DN, Mona Sahlin), *Du måste vara tuff för att orka?* (SDS, Mona Sahlin), *Får du ta mer skit för att du är kvinna?* (SDS, Mona Sahlin), *Det gjorde du när klimatfrågan var "inne"* (DN, Fredrik Reinfeldt), *Vad säger du om den kritiken?* (DN, Fredrik Reinfeldt). Det direkta tilltalet gör att intervjupersonen inte kan komma undan, utan tvingas ta ställning till frågan.

En annan aspekt när man studerar förstadelstagare är det semantiska innehållet. Intrycket av en person påverkas också av hur hon/han beskrivs. I följande satser gör just valet av förstadelstagare att Fredrik Reinfeldt framstår som en framgångsrik person: *Moderaternas viktigaste valarbetare, Fredrik Reinfeldt och Anders Borg, besöker en kebabfabrik i Linköping* (SvD, Fredrik Reinfeldt), *M:s två ledande politiker pratar med varandra varje kväll* (SvD, Fredrik Reinfeldt).

Genom sina frågor och kommentarer styr journalisten partiledaren och också läsaren i en viss riktning. Hur partiledarna framstår i texten blir därför helt beroende av journalistens språkliga framställning.

3.2.4 Sammanfattning

Kan man genom att titta på förstadedeltagarna få en bild av hur en person framstår? Det man kan säga om alla artiklarna är att många förstadedeltagare är opersonliga och abstrakta, vilket också gör texterna relativt abstrakta. Andelen opersonliga förstadedeltagare är större i partiledarens diskurs än i journalistens diskurs. Medan partiledaren vill vara så generell som möjligt vill journalisten knyta partiledaren till ett visst påstående.

Även när det gäller förstadedeltagarna är det semantiska innehållet och kontexten betydelsefulla. Förstadedeltagarna måste också kopplas till processerna för att få en mening.

3.3 Modalitet

Modalitet är ett sätt att modifiera ett uttryck genom att i olika grad förstärka eller försvaga sannolikheten, vanligheten, förpliktelsen eller villigheten. Det görs oftast genom olika satsadverbial eller modala verb. Syftet med att studera modaliteten var att undersöka om partiledarna och journalisterna använde modalitet och i så fall vilken typ.

Resultatet gav att uttryck för modalitet inte är särskilt vanligt i det analyserade materialet och att användningen är väldigt lika mellan de båda partiledarna. Vanligast är modalitet som uttrycker förpliktelse eller villighet, som *vi måste* respektive *vi vill*. Här skiljer sig inte partiledarna åt. Inte heller journalisterna använder modalitet i någon större utsträckning. Däremot förstärker partiledarna gärna sina uttalanden med satsadverbial som uttrycker intensitet, talarattityd och relativ tid, som *naturligtvis*, *absolut*, *självlart*. Dessa satsadverbial går dock utanför modaliteten och har därför inte studerats i den här uppsatsen (Holmberg & Karlsson 2009:68).

En slutsats man kan dra när det gäller modalitet är att de tränade partiledarna har arbetat in ett sätt att uttrycka sig som utesluter modalitet annat än när de vill förstärka säkerheten i ett uttalande. Fairclough menar att modalitet kan vara uttryck för maktrelationer, där en låg modalitetsgrad kan vara tecken på lägre makt (Fairclough 1992:160–162). I det här fallet är båda partiledarna måna om att framstå så säkra och kraftfulla som möjligt. De blir därför försiktiga med uttryck som kan tyda på osäkerhet.

När det gäller journalisterna använder de modalitet för att styra intervjupersonen eller läsaren i en viss riktning. I satsen *Mona Sahlin vill ju hävda* (SDS, Mona Sahlin) ger det modala verbet *vill* en ifrågasättande effekt. Detsamma gäller för *väl* i följande exempel: *Ditt eget miljöengagemang var väl lite nymornat* (SDS, Fredrik Reinfeldt).

4 Slutsatser

Vad kan man då dra för slutsatser om analyserna av processtyperna, förstadedeltagarna och modaliteten i de åtta partiledarintervjuerna? En slutsats är att det är svårt att se tydliga tendenser genom att enbart plocka ut och analysera dessa tre beståndsdelar. Det allmänna intrycket av artiklarna är att det är väldigt stort fokus på partiledarna som personer och mindre på sakfrågorna, vilket också exemplen visar. Här avviker Dagens Nyheter, som till största delen tar upp aktuella sakfrågor inför valet 2010. Detta verkar dock inte påverka processtyperna, förstadedeltagarna och modaliteten som sådana. Man kan således inte se skillnader i hur partiledarna framstår genom att enbart titta på hur processtyper och förstadedeltagare fördelar sig i texten. Om man går djupare i analysen finns dock skillnaderna där. Men då behöver man även titta på kontexten och på vilka verb som får realisera processerna. Kontexten och semantiken blir därför helt avgörande för hur läsaren uppfattar texten.

Om fokus ligger på personen blir det avgörande *var* journalisten lägger fokus. I Mona Sahlins fall ligger fokus väldigt mycket på det förflutna, medan det i Fredrik Reinfeldts fall ligger mer på framtiden. Det här påverkar naturligtvis intrycket av en person, men det kommer inte fram genom processtyperna eller förstadedeltagarna, eftersom det ryms i kontexten och semantiken snarare än i de grammatiska kategorierna. Min hypotes att kategorierna processtyper, förstadedeltagare och modalitet skulle kunna vara de beståndsdelar med vilka man kan påvisa språkliga mönster stämde inte. Det betyder dock inte att SFG kommer till korta här, det innebär bara att det inte räcker med att titta på dessa delar för sig. Inom SFG framhålls också att kontexten är väldigt viktig för uttrycket. Det är kanske snarare så att analysresultaten i den här uppsatsen understryker detta faktum.

Det intressanta blir i stället liksom i Thelanders analys av Mrs Bennet vems röst som blir utslagsgivande. I analysen av Mrs Bennet är det författarens röst som tar överhanden över Mrs Bennets egen röst (Thelander 2010:153). Detta menar jag är fallet även i partiledarintervjuerna som jag har analyserat. Genom att dela upp artiklarna i partiledarens diskurs och journalistens diskurs blev det tydligt hur journalisten styr samtalet. Partiledarna själva uttrycker sig relativt lika, men frågorna från journalisterna tvingar dem i en viss riktning. Genom sina val av verb som får realisera de olika processtyperna och i viss mån genom att använda modalitet styr journalisten både intervjupersonen och läsaren.

5 Avslutande diskussion

Utifrån resultaten och slutsatserna skulle man kunna tänka att den systemisk-funktionella grammatiken inte ger så många svar. I den här uppsatsen har jag dock endast tagit upp några moment av den systemisk-funktionella grammatiken. Michael Hallidays teori är betydligt mer omfattande än så, och den har använts av bland annat Norman Fairclough för att belysa maktstrukturer genom kritisk diskursanalys. Det skulle därför vara intressant att använda den systemisk-funktionella grammatiken på ett ännu djupare sätt, för att lyfta fram mönster som finns i språket och som många också upplever.

Genom den här uppsatsen kunde jag inte visa på några uppenbara skillnader mellan partiledarnas sätt att uttrycka sig. Ändå finns skillnaderna där, i frågorna som rör det förflutna eller framtiden, i frågorna som rör kvinnligt och manligt. Just när det gäller kvinnligt och manligt är det många politiker som upplever att de behandlas olika. Bland annat har Maud Olofsson vittnat om det. Detta visade också Maria Wendt i sin jämförelse av partiledarintervjuer inför valet 2006 (Wendt 2011:115–130). I ett större material och genom att utvidga analysen till även den interpersonella metafunktionen är det inte omöjligt att man skulle kunna dra fler slutsatser och hitta språkliga mönster.

Referenser

- Fairclough, Norman, 1992: *Discourse and social change*. Cambridge: Polity Press
- Hallesson, Yvonne, 2011: Abstraktion i en DN-ledare. I: Holmberg, Per, Karlsson, Anna-Malin, Nord, Andreas, *Funktionell textanalys*. Stockholm: Norstedts. S. 39–52
- Halliday, M.A.K., Matthiessen, Christian, 2004: *An introduction to functional grammar*. 3 uppl. London: Hodder Education
- Holmberg, Per, Karlsson, Anna-Malin., 2009: *Grammatik med betydelse. En introduktion till funktionell grammatik*. Stockholm: Hallgren & Fallgren Studieförlag AB
- Holmberg, Per, Karlsson, Anna-Malin, Nord, Andreas, Funktionell grammatik och textanalys. I: Holmberg, Per, Karlsson, Anna-Malin, Nord, Andreas, *Funktionell textanalys*. Stockholm: Norstedts. S. 7–18
- Karlsson, Anna-Malin, 2011: Texters ideationella grammatik. I: Holmberg, Per, Karlsson, Anna-Malin, Nord, Andreas, *Funktionell textanalys*. Stockholm: Norstedts. S. 21–38
- Thelander, Kerstin, 2010: En analys av Mrs Bennets karaktär i Stolthet och fördom. I: *Från sjö till hav. Namn- och ortstudier tillägnade Birgit Falck-Kjällquist*. Göteborg: Institutet för språk och folkminnen. S. 143–153
- Wendt, Maria, 2011: Landsfäder och småbarnsmammor: Mediala gestaltningar av kön och politik. I: Freidenvall, Lenita, Jansson, Maria, *Politik och kritik. En feministisk guide till statsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur AB. S. 115–132

Analysmaterial

- Genborg, Kenny, 2010: Hittar lugnet i stormen. *Göteborgs-Posten*, 2010-07-25
- Hennel, Lena, 2010: Framme vid drömskatten. *Svenska Dagbladet*, 2010-08-29
- Henriksson, Dick, 2010: Trivs bäst i svenska landskap. *Göteborgs-Posten*, 2010-07-18
- Larsson, Mats J., 2010: Reinfeldt nöjd med näst högst skattetryck i världen. *Dagens Nyheter*, 2010-09-10
- Larsson, Mats J., 2010, Sahlin tvekar inte att be mittenpartierna om stöd. *Dagens Nyheter*, 2010-09-05
- Lönnaeus, Olle, 2010: Sahlin slåss mot motståndare som inte finns och kanske aldrig har funnits. *Sydsvenskan*, 2010-08-19
- Lönnaeus, Olle, 2010: De kan sitta fast i Maud Olofssons garantiprogram och skriva hur många cv som helst, de får lik förbaskat inte jobb. *Sydsvenskan*, 2010-08-28
- Mellgren, Fredrik, 2010: Jakten på makten. *Svenska Dagbladet*, 2010-08-22

Bilaga 1: Indelning i fria och bundna satser

Exempel på hur materialet har delats in i fria och bundna satser. Exemplet är ett utdrag från intervjun med Fredrik Reinfeldt i Dagens Nyheter.

Partiledarens diskurs

Fria satser	Bundna satser
<u>Vi</u> har höga välfärdsambitioner	
säger <u>han</u> i DN:s partiledarintervju inför valet	
<u>Jag</u> tycker nu	att skattetrycket är nere på nivåer där jag tycker att det ska vara
<u>Vi</u> har höga välfärdsambitioner	
<u>Jag</u> menar	att de flesta skatterna i Sverige nu är konkurrenskraftiga
Det är ett annat skatteklimat	vi har nu än när jag kom in i politiken
Då var <u>skattetrycket</u> över 50 procent	
<u>Jag</u> har lyssnat in opinion och alliansvänner som vill annorlunda	
Och <u>jag</u> har framför allt noterat	att den minskning av svensk Ekonomi som skedde 2009 har lett till uppdaterad information om att pensionärerna får sänkta pensioner
och då har <u>jag</u> ändrat mig	
<u>Jag</u> ser behovet av ytterligare skattelättnader för ålderspensionärer	
Det som blir den samlade effekten av ett skarpt skattelöfte på 7,5 miljarder nästa år och en reformambition på 12 miljarder under mandatperioden för löntagare leder till	att gapet minskar eftersom ålderspensionärerna är färre i antal än löntagarna som får ta del av jobbskatteavdraget
<u>Vi</u> är trovärdiga i att sänka skatter och <u>vi</u> har gjort det	
<u>Vi</u> är dessutom mer trovärdiga i att skapa förutsättningar för jobb	
är <u>det</u> helt uppyggt kring	Som pensionssystemet ser ut att de som nu är i arbetsför ålder jobbar
Det är så pensionerna stärks	
Det är en fördelningspolitisk förändring	som följer av våra förslag
<u>Vi</u> har lyssnat in den oro som finns	att vi har en grupp åldrande pensionärer, framför allt kvinnor, med mycket små ekonomiska marginaler som fått sänkning av inkomstpensionen som följd av att ekonomin krympte 2009
<u>Vi</u> balanserar det med andra åtgärder	som stimulerar till jobb
så <u>jag</u> tycker	att man kan försvara det
Här menar vi	att skillnaden ska bestå
<u>det</u> är en tydlig drivkraft för arbete	
Det balanseras i våra förslag med andra fördelningspolitiskt inriktade förslag	som riktar sig till grupper som inte jobbar
Bland annat vill <u>vi</u> höja barndelen i bostadsbidraget och höja bostadstillägget	
Ja, <u>vi</u> har i den delen valt att vara konsekventa	
<u>Man</u> ska alltid följa utvecklingen	

Journalistens diskurs

Fria satser	Bundna satser
Varför ändrade <u>du</u> dig	
<u>KD-ledaren Göran Hägglund</u> säger	att skattegapet mellan dem som arbetar och ålderspensionärer ska minska under de kommande fyra åren
Samtidigt har <u>ni</u> kommit överens om att införa ett femte jobbskatteavdrag för löntagare	
Hur är <u>det</u> egentligen	
ska <u>skattegapet</u> minska eller öka till 2014	
Men varför ska man som pensionär rösta på er	om man vill ha mer i plånboken
<u>De rödgröna</u> vill ju sänka skatterna mer för pensionärerna nästa år och helt ta bort skillnaden i skatt mellan löntagare och dem som är över 65 år	
har <u>ni</u> gett mer pengar till dem som inte arbetat, alltså de som bara har garantipension, än till dem som arbetat heltid med låg lön hela sitt liv	När ni sänkt skatten för ålderspensionärer 2009 och 2010
<u>Det</u> går ju emot er politik	där ni säger att ni ska gynna dem som arbetar eller "har arbetat"
Chefen för Swedbanks Institutet för privatekonomi, Ylva Yngqvesson, varnar för	att ni med sådana beslut tar bort de morötter för arbete som finns i pensionssystemet
Är <u>du</u> inte rädd	att ni nu gör det
<u>Sjukskrivna, förtidspensionärer, arbetslösa och de som går i ålderspension före 65 år</u> betalar högre skatt än dem som arbetar	
Kommer <u>ni</u> att ändra på det under mandatperioden	
För föräldralediga - kommer <u>skattegapet</u> att bestå	
och betalar <u>de</u> högre skatt än de som arbetar	
Leder inte <u>det</u> till	att färre män tar ut föräldraledighet
Hur ska <u>du</u> regera	om ni i den borgerliga alliansen vinner valet men inte får egen majoritet och Sverigedemokraterna kommer in i riksdagen
<u>Moderaternas partisekreterare Per Schlingmann</u> sa i våras	att ni i en sådan situation skulle vända er till Miljöpartiet
Gäller inte <u>det</u> längre	
Är <u>du</u> beredd att göra ytterligare förändringar i sjukförsäkringen	som varit hårt kritiserad för att många sjuka kommit i kläm
I sommar har <u>vi</u> haft två stora klimatkatastrofer: extremvärme med stora skogsbränder i Ryssland och översvämning i Pakistan	
Enligt klimatforskarna blir troligen <u>2010</u> det varmaste året på jordklotet	sedan mätningarna startade
Före det misslyckade Köpenhamns-mötet talade <u>du</u> ofta om klimathotet	
Varför talade <u>du</u> som landets högsta ledare så lite om klimatet numera	
Men borde inte <u>du</u> som högsta ledare i Sverige tala mer om klimatet	

Bilaga 2: Kategorisering av förstadedeltagare, processtyper och modalitet

Exempel på hur kategoriseringen av förstadedeltagare, processtyper och modalitet har gjorts i Excel. Exemplet är hämtat från intervjun med Mona Sahlin i Dagens Nyheter.

Partiledarens diskurs

Förstadedeltagare	Process	Processkärna	Förstadedeltagare, typ	Processtyp	Modalitet	Modalitet typ
Jag		är överens	upplevare	mental		
min principiella syn		är	bärare	relationell, attributiv		
det		betyder	utpekad	relationell, identifierande		
den regeringens statsminister	måste	visa	aktör	materiell	måste	förpliktelse
det		är	utpekad	relationell, identifierande		
jag		tror	upplevare	mental		sannolikhet
jag		var med	det existerande	relationell, existentiell		
man	måste	ha	bärare	relationell, attributiv	måste	förpliktelse
det		räcker	bärare	relationell, attributiv		
man	måste	visa	aktör	materiell	måste	förpliktelse
vi		skiljer oss åt	bärare	relationell, attributiv		
Sverige		går in	aktör	materiell		
stabiliteten i den ekonomiska politiken och trovärdigheten hos regeringsmakten		är	utpekad	relationell, identifierande		
vi rödgröna	har	sagt	talare	verbal		
vi		tar	aktör	materiell		
det		är	bärare	relationell, attributiv		
jag		hoppas	upplevare	mental		
		krävs		materiell		
Jag		håller med	upplevare	mental		
Det		är	utpekad	relationell,		

				identifierande		
vi		har	bärare	relationell, attributiv		
det		visar	aktör	materiell		
det		är	utpekad	relationell, identifierande		
vi	får	se	upplevare	mental	väl	sannolikhet
det		handlar om	utpekad	relationell, identifierande		
jag		tycker	talare	verbal		
jag		köper	upplevare	mental		
De	har	arbetat	aktör	materiell		
Jag		är	bärare	relationell, attributiv		
Det		är	utpekad	relationell, identifierande		
det		är	bärare	relationell, attributiv		
det		är	bärare	relationell, attributiv		
Beräkningarna från Riksdagens utrednings- tjänst		visar	aktör	materiell		
det		är	utpekad	relationell, identifierande		
vi		vill	upplevare	mental		
vi	kan	ta	aktör	materiell	kan	villighet
vi	har	avsatt	aktör	materiell		
Jag		är emot	det existerande	relationell, existentiell		
det		hänger på	bärare	relationell, attributiv		
En begränsningsre- gel		är	bärare	relationell, attributiv		
Den	borde	funnits	det existerande	relationell, existentiell	borde	förpliktelse
vi	ska	utreda	aktör	materiell		förpliktelse